

Теоретичні засади організації екологічних екскурсій в школі.

Кобеньок Г. В., Київський університет імені Бориса Грінченка, Інститут психології та соціальної педагогіки, e-mail: kogeva@gmail.com

Екологічна екскурсія - це одна з форм формування екологічної свідомості дитини, яка впливає на розвиток особистої відповідальності за стан збереження природної рівноваги навколишнього середовища, вироблення екологічно грамотної поведінки в природі, засвоєння етичних норм у ставленні до об'єктів природи.

Питання застосування екологічних екскурсій як методу формування екологічного світогляду дітей шкільного віку залишаються в полі зору сучасних дослідників (Бакулин В.М., 2001; Балашова С., 2005; Ніколенко Н., 2002; Половинко Г., 2004).

Екскурсії з учнями загальноосвітніх навчальних закладів можуть вирішувати різні завдання і мати різноманітні форми проведення, але завжди спільними для них є загальні науково-теоретичні засади організації.

Розглянемо ряд принципів, застосування яких при організації проведення екскурсії дає можливість організатору екскурсії досягти визначеної мети.

1. Науковий підхід. Зрозуміти особливості предметів і явищ природи можна лише за умов вивчення їх у безпосередніх взаємозв'язках і на основі узагальнень. Тільки врахування діалектичних процесів у природі, в тому числі і в житті живих організмів, дає змогу зрозуміти явища, що відбуваються у природі.

Глобальною залежністю у природі є залежність організмів від умов існування. Вивчення мінливості окремих груп живих організмів (різноманіття та принципи пристосування) в багатьох випадках доступно безпосередньому сприйманню дітей.

2. Виховна направленість. Екскурсії мають широкі можливості для виховання у школярів дбайливого відношення до природи та створюють умови для надбання досвіду прийняття екологічних рішень на основі отриманих знань: як і де прокласти тропу, влаштувати зупинку, як ходити по луку та в лісі, як ставитися до їх живих мешканців, як поводити себе в природі.

3. Краєзнавча направленість. Краєзнавчий принцип по формуванню екологічної культури школярів є провідним. Екологічне краєзнавство дає матеріал для обговорення різних життєвих ситуацій у природному середовищі і дозволяє виховувати підрастаюче покоління не в традиції якомога більше брати від природи, а в притаманному українському народові гармонійному співіснуванні з природою, раціональному використанні та відтворенні її ресурсів.

4. Активізація пізнавальної діяльності. Використання під час екологічних екскурсій системи пізнавальних завдань дає можливість спрямувати діяльність дітей так, щоб через самостійні відкриття, розв'язання проблемних завдань, різноманітні дії з природними об'єктами діти оволодівали новими знаннями, уміннями, навичками.

Завдання можуть бути найрізноманітніші: облік птахів, спостереження за поведінкою зимових зграй синиць (а весною і восени - інших представників орнітофауни), облік рослинності, слідів життєдіяльності тварин, загальний опис маршруту і т. ін.

5. Широке застосування методу спостереження. Часто школярі помічають лише зовнішні, часто несуттєві для характеристики явища ознаки, тому треба учить дітей бачити найбільше важливі суттєві риси, що характеризують предмет або явище. Для цього насамперед слід організувати спостереження школярів за певним конкретним природним явищем або об'єктом. Спостереження за неживою природою треба поєднувати зі спостереженнями за змінами в рослинному і тваринному світі, а також звернути увагу на тісний природний взаємозв'язок між живою і неживою природою.

6. Розвиток естетичних почуттів. У житті людини прекрасне завжди виступає як могутній духовний стимул. Якщо у шкільному віці закласти розуміння краси і добра, воно завжди залишиться назавжди. Для формування емоційно-позитивного ставлення дітей починати знайомство з об'єктом природи потрібно з його естетичних особливостей. Якщо дитина любитиме світ природи, який її оточує, у неї ніколи не підніметься рука, щоб зруйнувати його і позбавити краси.

7. Можливість залучення до безпосередньої природоохоронної діяльності. Саме на екскурсії діти на практиці вчаться проводити природоохоронну роботу, вчаться правилам поведінки на природі. Проведення таких видів природоохоронної роботи, як розчищення дна джерел та лісових струмочків, спасіння мальків риб і пуголовок жаб із висихаючої водойми, відродження місць старих вогнищ, лікування старих дерев, обладнання огорожі біля лісових мурашників та інше допомагає дітям формувати активну позицію у природоохоронній діяльності.

Формування у дитини екологічної свідомості неможливо уявити без застосування методу екологічних екскурсій. Комплексне застосування засадних принципів при організації екологічних екскурсій допоможуть створити умови для виховання екологічно освіченої людини, яка відчує себе частинкою природи, побачить її красу, полюбить все живе.

1. Бакулин В.М. Екскурсія как способ активизации учебно-познавательной деятельности // Начальная школа Плюс Минус. – 2001. - №5. - С. 12-17
2. Балашова С. Спостереження за природою як засіб екологічного виховання молодших школярів / С. Балашова // Почат. шк. - 2005. - № 3. - С. 19-21.
3. Ніколенко Н. Виховання ціннісного ставлення до природи у молодших школярів / Н. Ніколенко // Біологія і хімія в шк. - 2002. - №2. - С.44-46.
4. Половинко Г. Шляхи підвищення ефективності екологічного виховання школярів / Г. Половинко //Краєзнавство. Географія. Туризм. - 2004. - Квіт. (№ 16). - С. 4-5.